Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti

"Təsdiq edirəm"
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
_______ dos. Zaur Məmmədov
"30" 01 2026-cı il

Fənn sillabusu

İxtisaslaşmanın şifri və adı: 7001001-Azərbaycan dili və ədəbiyyatın tədrisi
Fakültə: Filologiya və ibtidai təhsil
Kafedra: Azərbaycan dili və ədəbiyyat

I.Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Azərbaycan dili fonetika və leksikologiyasının tədrisi. Fənn proqramı: Lənkəran Dövlət Universitetinin Elmi Şurasının 16.07.2025-ci il tarixli 4/91 saylı qərarı ilə nəşr hüququ (qrif) verilmişdir.
Kodu: MİF-B03
Tədris ili: I - 2025/2026
Semestr: II (yaz)
Tədris yükü: Cəmi 210 saat: Auditoriya saatı 45 (Mühazirə 30 saat, Seminar 15 saat)
Təhsilalma forması: Əyani
Tədris dili: Azərbaycan dili
AKTS üzrə kredit: 7 kredit

II. Müəllim haqqında məlumat:

Soyadı, adı, ata adı, elmi dərəcəsi və elmi adı: Əliyev Əlirza Babakişi, fil.e.n., dos
Kafedranın ünvanı: Lənkəran şəhəri, Əli Məmmədov küçəsi - 40 , 2 saylı tədris korpusu
Məsləhət saatı: V gün saat 11^{50}-12^{20}.
E-mail ünvanı: alirza1946@ru.kom

III. Tövsiyə olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

1. Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin konsepsiyası. Bakı, 2012
2. A.Axundov. Azərbaycan dilinin fonetikası. Bakı, 2004
3. A.Qurbanov. Müasir Azərb.ədəbi dili. Bakı, 2004
4. Ə.Dəmirçizadə. Müasir Azərbaycan dili I. Bakı, 2007
5. Azərbaycan dilinin orfoqrafik lüğəti. Bakı, 2005
6. Q.Bağırov. Azərbaycan dili nəsrində danışıq dilinin leksik nvə qrammatik xüsusiyyətləri. Bakı, 1991
7. Ə.Əfəndiyev. Orfoqrafiya və orfoepiya lüğəti. Bakı, 1983
8. Əfəndiyev, B.Əhmədov. Azərbaycan dilinin tədrisi, Bakı, 1976
9. Əvəz Mahmudov. Təlimdə ənənəvilik və müasirlik haqqında pedaqoji düşüncələr. Bakı, 2008.
10. H.Həsənov. Azərbaycan dilinin fonetikası. Bakı, 2004
11. N.Xudiyev. Azərbaycan ədəbi dili tarixi. Bakı, 1995
12. F.Ağayeva. Azərbaycan dilinin intonasiyası. Bakı, 1978

Əlavə dərsliklər və dərs vəsaitləri:

13. A.Paşayev. Azərbaycan dili və ədəbiyyat təliminin bəzi problemləri. Bakı, 2002
14. A.Paşayev. İnteraktiv təlim Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində. Bakı, 2008
15. B.Əhmədov. Azərbaycan dili təliminin qanunları, prinsipləri və metodları. Bakı, 2007
16. H.Balıyev. Orta məktəbdə Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası. Bakı, 2006
17. H.Həsənov. Nitq mədəniyyəti və üslubiyyatı. Bakı, 2007
18. N.Abdullayev. Nitq mədəniyyətinin əsasları. Bakı, 2005
19. S.Sadıqov. Təcrübü fonetika əsasında Müasir Azərbaycan dili saitlər sistemi. Bakı, 1968
20. T.Hidayətzadənin "İngilis və Azərbaycan dilləri" fonemlərin qarşılaşdırma təhlili. Bakı, 1963
21. Ş.Nəbiyeva. Ana dili tədrisi metodikasının aktual problemləri. Bakı, 2009

IV. Prerekvizit fənlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa bir fənnin tədrisinə zərurət yoxdur
V. Korekvizit fənlər: Fənnin tədrisi ilə eyni zamanda "Dilçiliyə giriş" fənnin tədrisinə ehtiyac vardır.
VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Dilimizin fonetikası və leksikası kursunun məzmunu, təlim vəzifələri. Orfoqrafiya və orfoepiya təliminin əsasları və prinsipləri. Dilin leksik yarusunun tədrisində əsas məsələlər.
Azərbaycan dilinin fonetikası və leksikasının tədrisi metodikası qarşısında duran əsas problemləri çatdırmaq. Bu təlimin başlıca vəzifələrini, prinsip və üsullarını, aktual cəhətlərini müasir dövrün tələbləri səviyyəsində anlatmaq. Orfoqrafiya ilə orfoepiyanın nəzəri əsaslarını, praktik əhəmiyyətini qarşılıqlı əlaqə zəminində dərindən və hərtərəfli başa salmaq. Dilin leksik tərkibinin uşaqlara çatdırılması yollarını başa salmaq.
VII.Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.
VIII. Qiymətləndirmə: Fənn üzrə tələbələrin biliyi 100 ballıq sistemlə qiymətləndirilir. Yəni tələbənin fənn üzrə toplaya biləcəyi balın maksimum miqdarı 100-ə bərabərdir. Bu balın yarısı (50 balı) tələbənin semestr müddətində fəaliyyətinin nəticəsinə (cari qiymətləndirmə), digər yarısı isə (digər 50 balı) imtahanın nəticəsinə (aralıq qiymətləndirmə) görə verilir.
Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 bala aşağıdakılar daxildir:
- 20 bal - seminar dərslərində fəaliyyətinə görə;
- 30 bal - kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.
İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan yazılı şəkildə aparılır və imtahan biletinə bir qayda olaraq fənn üzrə tədris olunan mövzulara aid 5 sual daxil edilir. Hər sual maksimum 10 bal olmaqla qiymətləndirilir (aşağıda qeyd olunan qiymət meyarına əsasən) ki, bu da toplamda fənn üzrə aralıq qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 balı təşkil edir.
Qiymət meyarları aşağıdakılardır:
- 10 bal - tələbə keçilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir;
- 9 bal - tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun məzmununu tam aça bilir;
- 8 bal - tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal - tələbə keçilmiş materialı yaxşı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandıra bilmir;
- 6 bal - tələbənin cavabı əsasən düzgündür;
- 5 bal - tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir;
- 4 bal - tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal - tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandıra bilmir;
- 1-2 bal - tələbənin mövzudan qismən xəbəri var;
- 0 bal - cavab yoxdur.

Tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balının (imtahanda topladığı balın) miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balı cari qiymətləndirmə balına (semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala) əlavə olunmur.
Fənn üzrə cari və aralıq qiymətləndirmənin ümumi nəticəsinə görə tələbənin biliyi yekun olaraq aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

Bal aralığı (göstərilən ballar daxil olmaqla)	Hərflə işarəsi	Sözlə yazılışı
91-100 bal	A	əla
81-90 bal	B	çox yaxşı
71-80 bal	C	yaxşı

61-70 bal	D	kafi
51-60 bal	E	qənaətbəxş
51-baldan aşağı	F	qeyri kafi

IX. Davranış qaydalarının pozulması:
Tələbə Universitetin Daxili intizam qaydalarını pozduqda onun barəsində mövcud qanunvericilik çərçivəsində müvafiq tədbir görüləcəkdir.
X.Təqvim mövzu planı: *Mühazirə 30 saat, Seminar 15 saat,* ***Cəmi: 45 saat***

№	Keçirilən mühazirə məşğələlərinin məzmunu	Saat Müh.	Tarix
1	2	3	4
1	**Azərbaycan dilinin tədrisi qarşısında duran başlıca vəzifələr.** **Plan:** 1.Azərbaycan dili tədrisinin tarixi haqqında. 2.Azərbaycan dili tədrisinin qarşısında duran başlıca vəzifələr. **Mənbə:** 1, 2,3,15,16	2	
2	**Azərbaycan dilinin tədrisi qarşısında duran başlıca vəzifələr.** **Plan:** Azərbaycan dilinin tədrisi tarixi haqqında Azərbaycan dili tədrisi metodikasının başqa elmlərə əlaqəsi Orfoqrafiya üzrə məktəb kursunun məzmunu və başlıca vəzifələri 1.Orfoqrafik səhvlərin törəmə sələfləri 2.Sait və samitlərin bir-birindən fərqi	2	
3	**Azərbaycan dili fonetikası və leksikasının tədrisi məqsəd və vəzifələr.** **Plan:** 1.Fonetikanın mövzusu və əhəmiyyəti. 2.Fonetika tədrisinin başlıca sahələri. 3.Fonetik tədqiqatın metodları: a) fərdi müşahidə (subyektiv) b) təcrübi, yaxud eksperimental fonetik transkripsiya. 4.Leksikanın mövzusu, tədrisi əhəmiyyəti. Leksikanın başlıca sahələri, tədqiqat metodu və söz yaradıcılığı. **Mənbə: 1, 2,4,**	2	
4	**Orfoqrafiyanın prinsipləri.** **Plan:** 1.Fonetik və morfoloji prinsiplər 2.Orfoqrafiyanın tarixi-ənənəvi prinsipi **Mənbə:** 1,2,3,4,20,21	2	
5	**Orfoqrafiya təlimində istifadə edilən işin növləri.** **Plan:** 1.Orfoqrafiya təlimi üzrə aparılan işin mərhələləri. 2.Təlimdə öyrədilən orfoqramın nəzərə alınması. **Mənbə:** 1,3,4,18,19,20	2	
6	**Orfoqrafiya təlim prosesində aparılacaq yazı işlərinin növləri.** **Plan:** 1.Üzündənköçürmə, izahlı və kommentarili imla. 2.Sərbəst və yaradıcı imlalar **Mənbə:** 1,2,4,5,6,7,8,10	2	
7	**Yoxlama imla, onun aparılması və qiymətləndirilməsi.** **Plan:** 1.Yoxlama imlanın digər imlalardan fərqi 2.Yoxlama imlanın aparılması qaydası. 3.Yoxlama imlada səhvlərin aşkar edilməsi və qiymətləndirilməsi **Mənbə:** 1,2,3	2	

8	**Yoxlama imla yazılarında buraxılmış səhvlərin aşkarlanması və səhvlər üzrə işin təşkili.** **Plan:** 1.Yoxlama imlada səhvlərin təshihi və səhvlər üzərində işin təşkili metodikası. 2.Yazıda şagirlərin buraxdıqları səhvlərin əmələgəlmə mənbələri. 3.İmla yazılarında səhvlər üzrə işin təşkili və aparılması. **Mənbə:** 2,9,20,21	2	
9	**Orfoepiya və onun tədrisi prosesində mühüm məsələlər.** **Plan:** 1.Orfoepiya və tələffüz üslubları. 2.Ədəbi tələffüz və onun mənbələri. 3.Tələffüz şəraiti. 4.Sait və samit səslərin tələffüzü. **Mənbə:** 1,2,4,7,8,13	2	
10	**Leksikologiyanın məqsəd və vəzifələri. Azərbayan ədəbi dilinin lüğət tərkibi.** **Plan:** 1.Dilin leksik tərkibinin tədrisinin əhəmiyyəti. 2.Leksikologiyanın əhatə dairəsi. **Mənbə:** 1,2,4,20,21	2	
11	**Dilimizin mənşə baxımından lüğət tərkibinin tədrisi.** **Plan:** Leksik tərkibin iki qrupa bölünməsi. 1. Xalis Azərbaycan sözləri a) türk dilləri ilə ortaqlı sözlər. b) türk və monqol dilləri ilə ortaqlı sözlər. c) xalis Azərbaycan sözləri və onların xüsusiyyətləri. 2. Alınma sözlər. Alınma söz anlayışı. Sözlərin alınmasının forma və yolları. Alınma sözlərin taleyi. Azərbaycan dilində alınma sözlər. a) ərəb mənşəli sözlər b) fars mənşəli sözlər c) slavyan mənşəli sözlər d) avropa mənşəli sözlər e) qafqaz mənşəli sözlər Adi və beynəlmiləl sözlər. Azərbaycan dilində alınma sözlərin mənimsədilməsi: a) heç bir dəyişiklik edilmədən mənimsənilən alınma sözlər, b) dəyişiklik edilərək mənimsənilən alınma sözlər.	2	
12	**Leksik-semantik söz qruplarının tədrisi.** **Plan:** Təkmənalı və çoxmənalı sözlər. Çoxmənalılığın söz yaradıcılığında inkişafı. Sinonimlər, sinonimlərin dildə əhəmiyyəti. Omonimlər, onların çoxmənalı sözlərdən fərqi. Antonimlər və onların əsas xüsusiyyətləri, terminlər və s.	2	
13	**Dilin mənşə baxımından lüğət tərkibinin tədrisi.** **Plan:** 1.Müasir Azərbaycan dilinin onomastik sistemi 2.Onomastikanın növləri: 1) Antroponim, 2) Etnonim, 3) Toponim 4) Zoonim 5) Kosmonim 6) Ketomotonim **Mənbə:** 2,4,5,6,8,10,13	2	
14	**Dilin istifadə dairəsinə görə leksik tərkibin tədrisi.** **Plan:** 1.Məişət və dialekt leksikası. 2.Peşə-sənət leksikasının tədrisi.	2	

	3.Jarqon leksikası və arqo. 4.Terminaloji leksikanın tədrisi. **Mənbə:** 2,3,4,5,6,16,17		
15	**Derivatologiya Azərbaycan dilinin söz yaratma imkanları və yolları** **Plan:** 1.Leksik yolla söz yaradıcılığı. 2.Ad düzəldici şəkilçilərin tədrisi. 3.Feil düzəldən şəkilçilərin tədrisi. 4.Zərf düzəldən şəkilçilərin tədrisi. **Mənbə:** 2,4,5	2	
	Cəmi:	**30 s.**	
№	**Keçirilən seminar məşğələlərinin məzmunu**	**Saat**	**Tarix**
1	Azərbaycan dilinin tədrisi qarşısında duran başlıca vəzifələr. Azərbaycan dilinin tədrisi qarşısında duran başlıca vəzifələr.	2	
2	Azərbaycan dili fonetikası və leksikasının tədrisi məqsəd və vəzifələr. Orfoqrafiyanın prinsipləri.	2	
3	Orfoqrafiya təlimində istifadə edilən işin növləri. Orfoqrafiya təlim prosesində aparılacaq yazı işlərinin növləri.	2	
4	Yoxlama imla, onun aparılması və qiymətləndirilməsi. Yoxlama imla yazılarında buraxılmış səhvlərin aşkarlanması və səhvlər üzrə işin təşkili.	2	
5	Orfoepiya və onun tədrisi prosesində mühüm məsələlər. Leksikologiyanın məqsəd və vəzifələri. Azərbayan ədəbi dilinin lüğət tərkibi.	2	
6	Dilimizin mənşə baxımından lüğət tərkibinin tədrisi. Leksik-semantik söz qruplarının tədrisi	2	
7	Dilin mənşə baxımından lüğət tərkibinin tədrisi.Dilin istifadə dairəsinə görə leksik tərkibin tədrisi.	2	
8	Derivatologiya Azərbaycan dilinin söz yaratma imkanları və yolları	1	

XI.Fənn üzrə tələblər:

- Azərbaycan dili metodikasının tədrisi tarixi
- Azərbaycan dili tədrisinin məqsəd və vəzifəsi
- Orfoqrafiya təliminin məqsədi və tədrisdə əhəmiyyəti
- Orfoqrafiyanın prinsiplərini
- Sözlərin düzgün yazılış qaydaları
- Morfemlər və onların yazılışı
-Orfoepiya və onun təlim əhəmiyyəti
- Ədəbi tələffüzün ənənələri, tələffüz şəraiti və vasitələri
- Səsin əsasında tələffüzü
- Rabitəli nitqin orfoqrafiya və orfoepiya təlimində əhəmiyyəti

XII. Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları:

-mühazirə, seminarlar və praktiki tapşırıqlar;
-video və audio mühazirələr;
-müstəqil iş / araşdırma
-debat

XIII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- Dilimizin fonetikası və leksikası kursunun məzmunu, təlim vəzifələrini öyrənmiş olurlar.
- Orfoqrafiya və orfoepiya təliminin əsasları və prinsipləri ilətanış olurlar.
- Azərbaycan dilinin fonetikası və leksikasının tədrisi metodikası qarşısında duran əsas problemləri çatdırır.

XIV. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XV: Kollekvium sualları:

I Kollokvium sualları

1. Azərbaycan dilinin tədrisi qarşısında duran başlıca vəzifələr
2. Orfoqrafik səhvlərin törəmə səbəbləri
3. Sait və samitlərin bir-birindən fərqi
4. Orfoqrafiyanın prinsipləri
5. Orfoqrafiya təlimində istifadə edilən işin növləri
6. Orfoqrafiya təlimi üzrə aparılan işin mərhələləri
7. Orfoqrafiya təlimi üzrə aparılan yazı işlərinin növləri
8. Üzdən köçürmə, izahlı və kommentarlı imla
9. Sərbəst və yaradıcı imla
10. Öyrədici imla

II Kollokvium sualları

1. Yoxlama imlanın digər imlalardan fərqi.
2. Yoxlama imlanın aparılması qaydası.
3. Yoxlama imlada səhvlərin aşkar edilməsi və imlanın qiymətləndirilməsi.
4. Yoxlama imlada səhvlərin təshihi və səhvlər üzərində işin təşkili.
5. Yazıda şagirdlərin buraxdıqları səhvlərin əmələ gəlmə mənbələri.
6. Orfoqrafiya və orfoepiyanın bir-birindən fərqli cəhətləri
7. Azərbaycan dili dərslərində lüğət üzrə işin təşkili.
8. Orfoepiya və tələffüz üsulları.
9. Ədəbi tələffüz və onun mənbələri.
10. Tələffüz şəraiti.

XVI. İmtahan sualları:

1. Azərbaycan dilinin tədrisi tarixi haqqında.
2. Azərbaycan dili tədrisinin qarşısında duran başlıca vəzifələr.
3. Orfoqrafik səhvlərin törəmə səbəbləri.
4. Sait və samitlərin bir-birindən fərqi
5. Orfoqrafiyanın fonetik və morfoloji prinsipləri.
6. Orfoqrafiyanın tarixi-ənənəvi prinsipi.
7. Orfoqrafiya təlimi üzrə aparılan işin mərhələləri.
8. Təlimdə öyrədilən orfoqramın nəzərə alınması.
9. Üzdənköçürmə, izahlı və kommentarili imla.
10. Sərbəst və yaradıcı imlalar.
11. Yoxlama imlanın digər imlalardan fərqi.
12. Yoxlama imlanın aparılması qaydası.
13. Yoxlama imlada səhvlərin aşkar edilməsi və imlanın qiymətləndirilməsi.
14. Yoxlama imlada səhvlərin təshihi və səhvlər üzərində işin təşkili.
15. Yazıda şagirdlərin buraxdıqları səhvlərin əmələ gəlmə mənbələri.
16. Rabitəli nitq üzrə işin təşkili.
17. Azərbaycan dili dərslərində lüğət üzrə işin təşkili.
18. Orfoepiya və tələffüz üsulları.
19. Ədəbi tələffüz və onun mənbələri.
20. Tələffüz şəraiti.
21. Sait və samit səslərin tələffüzü.
22. Leksikologiyanın məqsəd və vəzifələri.
23. Dilin leksik sisteminin tədrisinin əhəmiyyəti.
24. Leksikologiyanın əhatə dairəsi.
25. Dilin leksik tərkibinin tədrisinin əhəmiyyəti.
26. Leksikologiyanın əhatə dairəsi.
27. Çoxmənalı sözlərin tədrisi.
28. Omonimlərin tədrisi.

29. Sinonimlərin tədrisi.
30. Antonimlərin tədrisi.
31. Dilin mənşə baxımından lüğət tərkibinin tədrisi.
32. Əsil Azərbaycan sözlərinin tədrisi.
33. Alınma sözlər və onların tədrisi.
34. Məişət və dialekt leksikası.
35. Peşə-sənət leksikasının tədrisi.
36. Jarqon leksikası və arqo.
37. Terminaloji leksikanın tədrisi.
38. Frazeoloji leksika və ismi frazeologizmlər.
39. Neologizmlər və onların tədrisi metodikası.
40. Söz yaradıcılığı.
41. Leksik yolla söz yaradıcılığının tədrisi.
42. Morfoloji yolla söz yaradıcılığı; Ad düzəldən şəkilçilərin tədrisi.
43. Feil düzəldən şəkilçilərin tədrisi.
44. Zərf düzəldən şəkilçilərin tədrisi.
45. Sintaktik yolla söz yaradıcılığı.

"Azərbaycan dili fonetika və leksikologiyasının tədrisi" fənninin sillabusu 7001001-Azərbaycan dili və ədəbiyyatın tədrisi ixtisaslaşması (proqramı) üzrə tədris planı və Azərbaycan dili fonetika və leksikologiyasının tədrisi fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. "Azərbaycan dili və ədəbiyyat" kafedrasının 30.01.2026-cı il tarixli iclasında təsdiq olunmuşdur (Protokol № 05).

Fənn müəllimi: **dos.Ə.B.Əliyev**

Kafedra müdiri: **dos.Q.İ.Rufullayev**